

Večerka, Radoslav

Vzpomínky na počátky Sborníku prací filozofické fakulty MU

Linguistica Brunensia. 2009, vol. 57, iss. 1-2, pp. [3]-5

ISBN 978-80-210-4891-1

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115125>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Časopis *Linguistica Brunensia* navazuje na *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*, řadu A (od r. 2000 vydávaný právě s podtitulem *Linguistica Brunensia*), hlásí se tedy k tradici započaté před více než půl stoletím – první ročník SPFFBU vyšel r. 1952. Sepětí s touto tradicí má připomenout i úvodem zařazená vzpomínka prof. R. Večerky, jednoho z prvních příspěvatelů prvního ročníku tehdy nově vzniklého periodika.

VZPOMÍNKY NA POČÁTKY SBORNÍKU PRACÍ FILOZOFICKÉ FAKULTY MU

Začalo to r. 1952. Filozofická fakulta v Brně dosáhla tehdy toho, že vlivem rektora a ve své době velmi politicky vlivného člena KSČ Františka Trávníčka získala jako první vysoká škola v republice právo vydávat odborné práce svých členů v periodickém Sborníku prací. A protože Trávníček byl lingvista, byla edice zahájena řadou jazykovědnou (A). Teprve dodatečně se vynořovaly i řady tematicky jiné.

Jako mladý asistent katedry bohemistiky jsem byl redakčně do Áčka zaangażován od jeho prvního čísla. Tedy, abych byl přesný, byl jsem prostě v rámci svého pracovního úvazku pověřen pomocnými technickými pracemi, které si jeho vydávání vyžadovalo. Vznešeně se má funkce označovala „sekretář redakce“. Předně se u mne musel shromáždit rukopis každého čísla jako celek, když jednotlivé příspěvky byly před tím odborně a věcně posouzeny různými redaktory. Rukopisy musely být napsány na psacím stroji. Na jednom řádku smělo být s minimálními odchylkami umístěno jen 60 typů (i s mezislovními pauzami), na jedné stránce pak jen 30 takových řádků, vše čistě, maximálně s 5 zřetelnými a čitelnými opravami. Když jich bylo více, vrátil jsem takovou stránku autorovi a ten ji musel celou přepsat, protože jinak by ji tiskárna nepřijala. Sám jsem do textu směl, vlastně byl povinen, zasahovat jen korekturami pravopisnými v souhlase s normou. Pak jsem dělal předběžnou úpravu strojopisu k tisku, tj. označoval různé typy, velikost a tloušťku písma, umístění nadpisů a jmen autorů, to vše tužkou na okrajích stránek, aby to v tiskárně sazeči žádoucím způsobem vysázeli. Ještě se mi v mysli vynořují mé tužkové poznámky jako nonpareille, petit, borgis, garmond, obyč., pultuč., tuč., prostrč. aj., kterými jsem zdobil jednotlivé stránky strojopisů. Pak

jsem vše nesl do tiskárny a tam jsem domlouval ústně různé typografické zvláštnosti, podobu a umístění tabulek, speciální litery, které neexistovaly na psacích strojích (těch bývalo v jazykovědných textech požehnaně) atp. Mně zase tiskárna předávala tzv. sloupcové korektury, tj. vysázený text bez jeho rozčlenění do stránek. Já jsem je rozdál autorům, a když mi je vrátili, přečetl jsem je znovu kvůli pravopisu, ale hlavně kvůli jejich rozsahu. Náš text se totiž sázel tzv. linootypem, tj. horkou olovenou sazbou celých jednotlivých řádků. Když jste pak v takovém řádku chtěli vyměnit jediné písmenko, musel sazeč v tiskárně vyhodit celý ten olovený řádek a napsat ho celý s vaší opravou znovu (a přitom se mohl ovšem dopustit i nových chyb a ty se pak korigovaly až v korekturách zlomených už do stránek). Ale dnes už těžko představitelnou komplikaci představovaly zvláště změny a úpravy textové, dodávání slov, měnění slov různého rozsahu, nemluvě už o doplňování nebo vypouštění celých textových úseků. I při dodání jediného slova bylo někdy nutno vyhodit hned několik řádků (fyzicky v olově!) a sázet je do olovené matrice znova. A to bylo drahé. Jednal jsem tedy s autory a vyzýval je k počítání literek v jejich korekturách, aby doplňky byly rozsahem aspoň zčásti kompenzovány nějakými eliminacemi a naopak. Přiznám se, že jsem někdy zasáhl i sám, když jsem třeba přerůstající „přínejmenším“ nahradil kratším „aspoň“. Pro uživatele počítačů znějí má slova nejspíš jako zpráva z dávných dob, kdy ještě snad ani nejezdila auta a lidi se přepravovali koňskými povozy nebo parními vlaky. Ale bylo to skutečně tak, jak píšu; sám jsem tu situaci právě takto nějaké to desetiletí prožíval.

Neskutečná se dnes asi bude zdát má zkušenost s cenzurou komunistického režimu. Instituce, která ji prováděla, se nazývala „tiskový dozor“, což jsem dlouho vůbec nevěděl. Ale věděla o něm tiskárna, která všechny objednávky k tisku musela kurýrně dopravit tiskovému dozoru, a když ten byl se svým nálezem hotov, musela si je tiskárna zase vyzvednout, ale sázet a pak i tisknout směla jen to, co bylo označeno razítkem, u knih a článků každá stránka zvlášť (!). Co nebylo schváleno, nesmělo se ani sázet a tiskový dozor nemusel svůj nesouhlas ani nijak zdůvodňovat. Pro tiskárnu byl však časem tento postup příliš pracovně náročný a drahý, takže si posléze vymínila, že zadavatel bude jednat s tiskovým dozorem sám a do tiskárny přinese už texty schválené a pěkně orazítkované. Pro všechny řady Sborníku prací byl cestami s fakultními rukopisy k tiskovému dozoru a zpět pověřen doc. K. Palas z katedry české literatury (jako „sekretář redakce“ všech řad Sborníku). Jednou mi přinesl jedno Áčko neschválené zpět. Jak už jsem napsal, nemuseli cenzurující soudruzi nic vysvětlovat. Prostě neschválil a basta. Jenže jemného Palase už znali, a když viděli jeho nešťastnou tvář, prozradili mu jaksi bokem, že nepřipustné je jméno Romana Jakobsona v článku profesora Vachka, a Palas to řekl mně. Šel jsem za Vachkem, ale ten se jen pobaveně zasmál a řekl: „Vždyť oni jsou nevzdělání a docela hloupi. Musejí mít jasné signály, vlastní jména nebo vybrané slovní pojmy. Jinak ani nevědí, co vlastně čtou.“ Škrtl pak v textu jméno Jakobson a nahradil je obratem „autor známého článku Beitrag zur allgemeinen Kasuslehre“ a dodal: „Tomu samozřejmě porozumí každý lingvista, ale žádný cenzor.“ A skutečně ten článek pak už bez potíží prošel. Tím-

to zdánlivě anekdotickým, ale zcela pravdivým příběhem končím další ze svých vzpomínek s vědomím, že mnohým mohou připadat jako bájná vyprávění starců.

Když se mezi nově vznikajícími řadami začala vydávat i série klasickofilologická (alternující ob rok s archeologickou), byla jazykovědná řada připravena o příspěvky ze staré řečtiny a z latiny. Kolize disciplíny (lingvistika nebo literární věda) a oboru vzdělávaného na fakultě jako studijní předmět (klasická filologie) se pak postupně prohlubovala, když jednotlivé fakultní obory začaly vydávat (ve Spisech fakulty) práce, které by je reprezentovaly jako celek (tj. anglistiku, romanistiku, germanistiku). Též o jejich jazyky bylo Áčko postupně ochuzováno, takže se posléze stalo periodikem prací z obecné jazykovědy a fonetiky, z indoevropské a slovanské jazykovědy a z jazykovědné bohemistiky.

Jak jsem už napsal, rukopisy do každého čísla soustřeďovali členové jeho redakční rady, profesori oborů ve Sborníku prací jazykovědně zastoupených. Už si ani nedokážu vybavit, že by se byly konaly redakční schůze na uspořádání čísla jako celku. To vznikalo v podstatě sběratelskou metodou. Následná úprava a změna názvu, ale zejména skutečná redakce každého ročníku a písemné posudky na každý článek v něm měnily postupně útvar typu „sborníku prací“ v pravé recenzované periodikum skutečně mezinárodního významu.

Radoslav Večerka

